

SENDROM

AKADEMİK DÜŞÜNCE PLATFORMU

Cilt: 2 Sayı: 1

Bir Logos Tıp yayınıdır

Ocak 2007

Türkçe yayıncılık

Prof. Dr. Süheyla ÜNAL

sunal@inonu.edu.tr

Akademik yükseltmelerde yabancı dergilerde yayınlanan araştırmaların kriter alınmaya başlaması ile birlikte bilimsel yayın nitelik ve niceliğinde gözlenen artış Türk bilimi için sevindirici bir durum olmuştur. Ancak beraberinde Türkçe dergi yayıncılığı açısından bazı sorunlar getirmiştir. Özgün çalışmalar öncelikle yurtdışı dergilere gönderilir olmuştur. Türkçe dergilerde özgünlüğü daha düşük, yurtdışı dergilerde kabul görmemiş yayınlar yer almaya başlamıştır. Bazı dergiler yazı bulma sıkıntısı ile düzenli çıkma özelliklerini yitirmiştir. Bu da uluslararası indekslerde yer alabilme koşullarını yerine getirememeye riskini getirmiştir.

Bilim dünyasında kaliteli araştırmalarımız yanı sıra, kaliteli dergilerimiz ile de var olmamız önem taşımaktadır.

Dünyamızı dil aracılığı ile kuruyor, kimliklerimiz aracılığı ile varlığımızı ve biricikliğimizi koruyor olmamız bilim alanında Türkçenin zenginleştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Türkçenin sözcük üretme açısından oldukça uygun bir dil olmasına rağmen, İngilizce yayına yönelmenin de bir sonucu olarak uygun Türkçe karşılıklar türetmek yerine, İngilizce sözcükleri daha çok kullanır olmamız, dilimizin kan kaybetmesine neden olmaktadır.

Bu nedenle sadece bilimsel yazılarımızın değil, dergilerimizin de uluslararası indekslerde yer alması, dilimizi bilimsel açıdan zenginleştirmemiz için de gereklidir.

Bilimsel yayıncılık üzerine bir kaç söz...

Doç. Dr. Burhanettin Kaya

İnönü Ü.T.F. Psikiyatri Anabilim Dalı
bkaya@inonu.edu.tr

Bilimsel yayıncılık akademik çevrelerde son yıllarda en çok dikkat çeken ve tartışmaların yoğunlaştığı alanların başında gelmektedir. Bu tartışmayı alevlendiren dinamiklerin başında, özellikle akademik yükseltme ilkelerinde gerçekleşen değişikliklerin olduğunu söyleyebiliriz. Bu değişimde ana ilkeler tanımlanmış olsa da, özünde hangi itkilerin belirleyici olduğu yönünde söylenmemişler üzerinden de yorum yapmak gerekir. Gündelik yaşayan bir ülkede gündelik siyaseti uygularken bir ilkeye oturtmak zorunda olan siyasetler farklı tartışmalar ve yorumlara neden olan yasa ve yönetmelik düzeyindeki değişikliklerle gerekçesini anlamının her zaman kolay olmadığı metinlerin oluşmasına yol açtılar. Üstüne üstlük, bazı ilkeler o denli hızlı değişti ki, bazı kuşakların arada kaldığını, akademik gelişimleri açısından haksızlığa uğradığını ve eşitsizlik kurbanı olduklarını söyleyebiliriz.

Bilimsel yayıncılık sıklıkla bilimsel nitelikte kitap ve dergi yayıncılığı biçiminde ifadesini bulmaktadır. 1998 yılı itibariyle Türkiye’de 644 dergi yayımlanmaktadır. Bu dergilerin 172’si üniversite kaynaklıdır. 12 dergi TÜBİTAK tarafından yayımlanmaktadır. Bu dergilerin kendi gereksinimlerine uygun yayın ilkeleri ve bilimsel danışma kurulları vardır. Dergilerin yayın amaçları ve hedef kitleleri değişkenlik göstermektedir. Dergilerin bilimsel bilgiyi ilgili kamuoyu ile paylaşma amacı her ne kadar tanımladıkları ilkeler içinde yer alsada, temel motivasyonun ilgili üniversitenin kendini tanıtmak ve kurumsal olarak dikkat çekmek olduğu izlenimi edinilmektedir. Nitelikten çok niceliğin önemli olmaya başladığı bir evrende bu anlaşılır sonuç, beklendik bir durum olmaktadır. Ana motivasyon kaynaklarından biri de doçentlik dosyalarına yayın üretmektir. Üniversite dergilerinin farklı standartlarla üretilen ve çok pahalıya mal olan dergiler olduğu, fakat bilim ortamına katkısının aynı düzeyde yüksek olmadığı sık vurgulanmaktadır. Çoğunlukla aynı üniversitenin akademisyenlerinin yayınlarının yer aldığı, abone olunmayan ve kütüphaneler dışında ulaşılmayan yayınlar olduğu belirtilmektedir. Bu elverişsiz durumlar önemli bir kaynağın boşa harcandığını dü-

şündürmektedir. Üniversitede bilimsel yayıncılığın masaya yatırılması gereken bir sorun olduğunu bir kez daha vurgulamak gerekir.

Doçentlik sınav yönetmeliği ve yayın sayısındaki artış..

Doçentlik sınav yönetmeliğine yapılan değişiklikler sonucu uluslararası dergilerde yayınlanan yayın sayısında da büyük değişiklikler olduğu her yıl övgüyle vurgulanan konuların başında gelmektedir. Özellikle üniversite yönetimleri “*bu yıl yayın sayısında şu sıraya yükseldik*” ifadeleriyle hırslı bir yarışa girmektedirler. Sayılarla övünmeyi seven bir ülke olarak bu hemen her yerde sevinç yaratmakta ve bazı şeyleri göz ardı etmeye yol açmaktaydı. Acaba yayın sayısında bu yükselme bilim ortamına aynı değerde bir katkı sunmak anlamına gelmekte midir? Türkiye kaynaklı araştırma ve yazıların uluslararası düzlemde yer bulmasının olumlu etkilerinin yanı sıra çok önemli olumsuzluklar yarattığını da söylemek gerekir.

1. Akademik yükseltme elde edebilmek amacıyla üretilen makalelerin yurtdışına yönelmeye başlaması, ülkede yayımlanan dergilerin yazı bulmakta zorlanması, çıkamama riskini yaşamamasına neden olmuştur. Bu sonuç, dergilerin o sürece dek eriştikleri bilimsel düzeyden ödün vermeye yönelmeleri anlamına gelmektedir. Dergiler bir dönem özgün araştırmalardan çok editörlerin bireysel çabalarıyla bulunmuş yazılarla yayımlanır hale gelmişlerdir.

2. Genellikle bilimsel kalitesi düşük “kabul edilen” ve uluslararası dergilerde “şansı” olmayacağına inanılan yazılar ulusal dergilere gönderilmeye başlanmıştır. Zamanla buna uygun bir refleksin ve bir jargonun ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Örneğin; “*bu yazı çok şey değil, şey dergisine gönderelim*” gibi...

3. Araştırmaların büyük çoğunluğu ülkedeki temel bilimsel “soru”lara ya da “sorun”lara yanıt üretmek amacıyla değil, akademik yükseltme amaçlı ve uzmanlık tezi kökenli, daha kısa sürede üretilen, görece daha kolay ve yurt dışında yayımlanabilirliğini artırdığı için biyolojik temelli, ilginç olabilecek bazı kimyasalların bazı hastalıklarda bulunması ile ilgili olmaya başlamıştır. Bu da, üretilen yazıların atıf alabilme gücünü olumsuz yönde etkilemiştir. Atıf alıp almaması bir yana, bilimsel araştırmacının topluma ve insanlığa yararlılığını, yaşama olan katkısını tartışılır hale getirmiştir. Amaç makale yayımlamak ve bilmem kaç sayıya ulaşmak olunca, ulaşılması gereken nitelik ihmal edilir olmuştur. Faz-

la emek gerektirmeyen, hızlı üretilen, "bir de şuna bakalım" biçimindeki hipotezleri test eden deneysel (?) çalışmalar öne geçmeye başlamıştır. Burada özellikle biyolojik yönelimli değerler dizisinin daha baskın olduğu araştırmalardan nemalanan ilaç endüstrisinin finansal katkılarına da akılda tutmak gerekir. Araştırmacılar, ilaç endüstrisinin gereksinimleri doğrultusunda yönlendirilen bilimsel çalışmalara, ilaç ve tıp sektörünü besleyen biyolojik çalışmalara daha çok yönelir olmuşlardır. Burada üniversitelerdeki araştırma fonlarının kullanılma biçimlerini de tartışma konusu yapabiliriz. Özellikle ilaç endüstrisinin ilaç araştırmalarını ilişkiye oldukları editörler ve dergilere sağladıkları reklâm temelli finansal katkılar aracılığıyla önemli dergilerde yayımlatabildiğini de hatırlamalıyız.

4. Uluslararası düzlemde yer alan ve çoğunluğu Amerikan ve Avrupa kökenli olan dergiler kendi ülkelerinin ya da sistemlerinin ana sorunlarına yanıt veren araştırmalara şans vermektedirler. Bu da, Türkiye'de üretilen araştırmaların ülkenin bilimsel "soru"larına değil, Amerika ya da Avrupa'nın bilimsel "soru"larına odaklanan araştırmalara dönüşmesine yol açmıştır. Özellikle yüksek etki değerli dergilerde yayınlanan nitelikli araştırmalar da Türkiye'nin değil, o derginin yayınlandığı ülkenin hedef kitlesinin ya da sektörün isteklerine uygun araştırmalar olmaya başlamıştır. Bunun öz olarak beyin göçünden öte bilim ve bilgi göçünü getirdiğini söyleyebiliriz. Bu çok daha ciddi bir sorundur. Ülkemizin genel sorunlarını anlamayı, çözmeyi amaçlayan araştırmalar uluslararası düzeyde sözünü ettiğim nitelikteki yazılara göre daha az ve daha geç yer bulabilmişlerdir. Ayrıca, "kültürel" özellik gösteren tıbbi durumlar ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalar uluslararası arenada Türkiye'deki temel sorunların öncelikle bu kültürel fenomenler olduğu biçiminde bir yanılsamanın oluşmasına aracılık etmiştir.

5. Diğer bir önemli sorun, Türkçe yazamamanın sıkıntısı, iyi bilmediğimiz ya da iyi düşünemediğimiz bir dilde yayımlanabilir yazılar yazabilmenin zorlayıcılığıdır. Oysa, Türkçe yazılmış yazıların ve Türkiye'de yayınlanan dergilerin uluslararası bilim ortamı tarafından izlenmesini artırma amacını işlevsiz kılan bir durumdan söz etmekteyiz. Her bir Avrupa ülkesinin uluslararası tarama indekslerinde 30-150 arası dergisi yer almakta, bunun yarıya yakını kendi dillerinde yayınlanan dergiler oluşturmaktadır. Uluslararası bilim ortamında yer alan çok sayıda derginin olması da bu sorunu her zaman çözme-

mektedir. Örneğin, 47 dergisi olan Hindistan'ın dergilerinin ortalama etki değeri 0.75'dir. Bu dergiler çok özgün araştırmalara yer vermesi ve nitelikli makaleler yayınlamasına rağmen yeterince okunmamakta ve atıf yapılmamaktadır. Bu durum, özellikle ABD başta olmak üzere, Avrupa ülkeleri ve batı dünyasının kendi dergilerini daha çok ciddiye alma eğilimi ile ilişkili görünmektedir. Batı ülkeleri dışında kalan ülkelerde üretilen araştırmalar ve bilimsel dergiler ile ilgili yanlış inanışlar, önyargılar da göz önüne alınması gereken değişkenlerdir.

6. Bu değişikliklerle ortaya çıkan ya da belirginleşen önemli diğer bir sorunun da masaüstü yayıncılık olduğunu söylememiz gerekir. Akademik yükseltme ilkeleri ile ilgili değişikliklerle de bağlantılı olarak masaüstü yayıncılığa yönelimin arttığını ve yayın etiği açısından ciddi sorunların ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bugün Türkiye'de bir araya nasıl geldikleri kolay anlaşılamayan farklı üniversitelerden yazarları olan yayınlar SCI listelerini süslemektedir. Yayınlanabilirliğini artırmak için verilerde oynamalar yapılması diğer bir sorundur ve bu gibi olaylar birçok soruşturmaya konu olmuştur. Emeği ya da katkısı olmadığı halde birim içi egemenlik ilişkileri ve dengeler çerçevesinde yazar isimlerinin sıralanması da başa çıkılması gereken ve araştırma etiği açısından ciddi yanlışlıklar içeren bir dizi sorundur.

Tüm bunlar bilimsel yayıncılığın ve dergiciliğin eleştirel bir bakışla ele alınması, ilke ve standartların belirlenmesi, bilimsel bir yayın yapma ya da dergi çıkarmanın amaç ve ilkelerinin yeniden tartışılması gerekliliğini önümüze koymaktadır. Bu, bilim dünyasının temel sorumluluğudur. Ulusal düzeyde bilimsel yayıncılık ile ilgili kapsamlı bir kurultay yapmak, ekonomik, nitelikli, bilimsel düzeyi yüksek, bilim dünyasında kolaylıkla ulaşılan, Türkiye'nin temel sorunlarına odaklanmış, ülke insanlarının refahını ve mutluluğunu geliştirmeyi amaçlayan araştırmalara öncülük etmeyi amaçlayan dergilerin oluşturulmasına çalışmak gereklidir. Yanıt aramanın ilk yolu, önce uygun soruyu sormaktır.

Dünya standartlarında Türkçe bilimsel dergi sayısını nasıl artırırız?

Prof. Dr. Cengiz Yakıncı
altinkayisi@yahoo.com

Türkçenin bilim dili olması bilim çevrelerinde kabul edilen bir düşüncedir. Bu düşüncüyü hayata nasıl geçirebiliriz diye sorguladığımızda önümüze şu eylem planları ortaya çıkmaktadır: Bilim dillerinde Türkçe sözlük çalışmaları, bilim eğitiminin Türkçe yapılması, akademik yükseltmelerde Türkçe bilimsel yayınların değerlendirmeye alınması, konunun kamuoyu gündeminde tutulması vb.

Bu yazının konusu olan akademik yükseltmelerde Türkçe bilimsel yayınları değerlendirmeye nasıl alabiliriz diye sorguladığımızda, Dünya standartlarında Türkçe bilimsel dergi sayısının yetersizliği karşımıza çıkmaktadır.

Bu sayıyı artırmak için benim önerim TÜBİTAK'ın bu işte öncülük yapmasıdır. Örneğin, Tıp alanında TÜBİTAK tek başına veya uzmanlık dernekleriyle işbirliği içinde tıptaki tüm alanlarda (*nöroloji, gastroenteroloji, immünoloji vb.*) dergiler çıkarmalı ve bu dergilerin kısa zamanda uluslararası standardı yakalaması hedeflenmelidir.

Yeterli sayıda Dünya standartlarında Türkçe bilimsel dergiye ulaşıldığında, işin gereği olarak akademik yükseltmelerde Türkçe bilimsel yayınlar da değerlendirilmeye alınacaktır.

İlişkisizcelikli terimcemiz*

Prof. Dr. Ali Tahsin GÜNEŞ
Dokuz Eylül Ü.T.F. Dermatoloji Anabilim Dalı
profatg@superonline.com

Dilimizde kullanılagelen deribilim terimlerinin güncel durumunu ortaya koyma ereğiyle yazılan bir makaleyle karşı karşıyasınız. Aslında, ana sorunlar ortak olduğundan, tıp terimlerimizin güncel durumuyla ilgili bir yazı demek daha doğru olurdu; ancak sorumlu ve yetkili olunan konu öncelikle dalımızın terimcesi olduğundan, yazı deribilim terimcesi üzerine yoğunlaşmış bulunuyor. Bu yazıda, tıp dilimizin iki ana sorunundan yalnızca "*batı kökenli tıp sözcüklerinin Türkçe'ye ödünçlenmesi sorunu*" konu edilmiş, diğer büyük bir sorun olan "*Türkçe karşılıklar konusu*"na değinilmemiştir. Terimcimizin süreçsel ve güncel konumunu işleyen bu yazının başlığı olarak, sorunun karmaşıklığını ve terimcenin dilsel doğrularla ilişkisizliğini ortaya koyan yukarıdaki başlık seçilmiştir. Bu başlık aracılığıyla terimce durumumuzun boşverilmişliği, içinde bulunduğu kaosu tanımlanamamışlığı ve gülünçlüğü vurgulanmak istenmektedir.

Latince dünya tıbbının ortak bilim dilidir. Tüm büyük batı dillerinde (*Almanca, Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve Rusça*) tıp dili Latince tabanına oturmakta ve bu diller Latince terimleri hem özgün biçimleriyle kullanmakta hem de kendi abecelerinin özelliğine bağlı kalarak ödünçleyip yazmakta ve okumaktadır. Aynen Sümerce'nin 2500 yıl süreyle bilim dilinin temelini oluşturması gibi, Latince de batı tıp dilinin temelini oluşturmuştur ve halen de oluşturmayı sürdürmektedir. "Kültür sömürgeci" bir konumda olan (*Latinceyi kendisi okuyamayan ve Latince sözcükleri okumak için başka bir dilin, bir "kültür dili"nin aracılığına muhtaç durumda olan*) ülkeler ise Latince'yi aracı bir dilin abecesel özelliklerinden yararlanarak dillerine aktarabilmişlerdir. Latince, Osmanlı'da ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Fransızca üzerinden, Türk dilli diğer cumhuriyetlerde ise Rusça üzerinden ödünçlenmiş ve halen de ödünçlenmektedir. Ülkemizde, yeni abece oluşturulduğunda, sonrasında ve hatta şimdilerde,

* Bu yazı *DERMATOSE* dergisinin 2006 yılının 2. sayısında 89-98 sayfalarda yayımlanmış olup, adı geçen derginin editöründen yazarı tarafından alınan izin ile yayımlanmaktadır

Latince'nin kendi seslerimize göre ödünçlenmesi olanaklıyken bundan yararlanılmamış ve yararlanılmamakta, ısrarla ve kırık dökük biçimde Fransızca üzerinden ve Fransızca okunuşun Türkçe yazılımı aracılığıyla (ör. *abecemizin yabancı ögesi olan ödünçleme harfi "j" bol bol kullanılarak***) ödünçlemelerin sürdürülmesine çalışılmaktadır. Ülkemizin dil kurumu konumunda olan kuruluşları, tıptaki ödünçleme sistemi açısından devrimci bir yaklaşım, özgür ve özgün bir ödünçleme kaygısına sahip olamadıklarından, hala bu kırmacılığın sürmesini, isteyerek ya da istemeyerek kurumsallaştırma çabası içinde bulunmaktadırlar.

Türk deribilimcilerinin günümüzdeki sayısı 1500 dolayındadır. Bu 1500 kişiye tıp ve deribilim nasıl bir bilim dili anlayışıyla öğretilmişse, bu kişilerin dil anlayışının böylece sürüp gidecek olması doğaldır. Ancak neyin yanlış, neyin doğru olduğunu bilmek kültür toplumlarının bireyleri için kaçınılmaz bir gerekliliktir ve karar verdiricidir. "*Benim bildiğim doğrudur ve ben bunu kullanırım*" demek başkadır; "*benim bildiğim yanlış da olsa ben bunu kullanırım*" demek başkadır; "*ben doğru olanı öğrenir ve kullanırım*" diyebilmek daha başkadır. "*Hocamın hatasını ben değiştiremem, yıllardır böyle kullanıyorum, hocamdan kalan hataları sürdürmeye razıyım*" demek hakkına herkes sahiptir; bundan dolayı kimse ayıplanamaz. Ancak, öğretme ve eğitime konumunda olan "hocalar"ın durumu farklıdır. "Hoca kişiler" çalışıp, öğrenip, sonuçta yalnızca doğruyu öğretmekle yükümlüdür. Ancak, doğruları öğrenmiş olan bir hocanın doğruları uygulamaya koyması da kolay değildir. Bir hoca, çoğunlukla böyle düşünüyor da olsa, "*Bir sürü öğrenci, asistan, doçent, profesör yetiştirdim, bir sürü yayın yaptım; kullanmış olduğum, çoğunu hocalarım-dan sözlü ya da yazılı yoldan öğrenmiş olduğum terimlerin aslında hatalı ödünçlemeler olduğunu öğrenmiş bulunuyorum. Ancak, bugünden sonra bunları düzeltmek bana yakışmaz, mahcup olurum; bırakalım böyle sürsün gitsin, ekolumüz böyle deriz, ne yapalım.*", dememelidir. Çünkü, "hoca" olan kişilerin "doğruyu" öğrenmemesi ve "doğruyu" öğretmemesi bilim ve meslek etiğine aykırıdır.

Tüm deribilimciler (*aslında tüm hekimler*) bilim dilindeki ödünçlemelerde yeğledikleri farklı yazım biçimlerine göre öbektelere ayrılabilir. Aşağıda buna yönelik bir dizelge (1. Dizelge) sunulmuştur. Bu dizelgede, deribilimde kullanılan 100 terim Latince

özgün yazımlarıyla yer alırken, yanında da ödünçleme yapısına göre ayrımları olan çeşitli öbektelere yer verilmiştir. Bu ilginç bölümlenmede yer alması düşünülen öbektelere "Tümdenciler", "Tümdencimsiler", "Yarılıkçılar", "Arabeskçiler" ve "Latinceciler" adları verilmiştir. Bir hekim, dizelgede yer alan sözcüklerin yazım biçimine bakarak hangi öbeğe yüzde kaç girdiğini, hangi sözcüğün yazımında hangi öbeği yeğlediğini, ne kadar "neci" olduğunu anlayabilecektir.

Deribilimciler arasında hangi ödünçleme biçiminin hangi sıklıkta kullanıldığının belirlenmesi amacıyla bir sormaca uygulaması yapılmıştır. 1. Dizelge'ye dayanılarak yapılan sormacayla, ödünçlemelerin yeğlenme sıklığı belirlenmiş ve sonuçlar 2. Dizelge'de sunulmuştur.

GEREÇ VE YÖNTEM

1. Dizelge'de yer alan sözcüklerle yapılan sormacaya 100 deribilimci katılmıştır. Katılımcılar, dizelgede özgün Latince'si bulunan 100 sözcüğün yanında yer alan ödünçleme biçimlerinden hangisini yeğlediklerini işaretlemişler, yazım açısından kararsız kaldıkları durumlarda ise işaret koymayarak boş bırakmışlardır.

BULGULAR VE SONUÇLAR

Sormacanın verileri, en sık kullanılan sözcük ya da sözcüklerin kullanım sıklığı yüzdesi olarak 2. Dizelge'de yer almaktadır. En sık kullanılan yazımların "Yarılıkçı" öbeğinde yer alanlar olduğu, bunu "Tümdencimsi" öbeğindeki yazımların izlediği belirlenmiştir.

TARTIŞMA

Dizelgede yer alan öbektelerden ilki olan "Özgün Latince" öbeğinde yer alan sözcükler, batı tıbbında hepsi özdeş biçimde yazılan ortak terimlerdir. Büyük batı dilleriyle tıp yapılan ülkelerde, bu terimler kendi ulusal abecelerine uygun biçimde okunmaktadır. Özgün Latince anlayışına kökten bağlı olan belli dallarda (ör. *anatomi, botanik*), yalnızca Latince sözcüklerin terim sayıldığı, Latince terimlerin farklı ulusal okunuşlarının ya da ulusal karşılıklarının triviyal (beylik) sözcükler olarak değerlendirildiğini belirtmek yerinde olacaktır (ör. *terimin özgün yazımı "lichen planus" iken, Latin dilindeki okunuşunun Türkçe'deki ödünçlenme biçimi olan triviyal yazım "liken planus" ya da "liken plan/plan liken" biçimindedir*).

LATİNCE SÖZCÜK	TÜMDENCİLER	TÜMDENCİMSİLER	YARILIKÇILAR	LATİNCECİLER
allergia	alerji	↑	allerji	allergiya > allergi
ampulla	anpul	ampul	ampul	ampulla > ampul
amputatio(nes)	anpütasyon	ampütasyon	amputasyon	amputasyo(nes) > amputasyon
collateralis	kolateral	↑	kollateral	kolateralis > kollateral
compactus	kompakt	↑	kompakt	kompaktus > kompakt
compensatio(nes)	konpansasyon	↑	kompetisyon	kompensasyo(nes) > kompensasyon
competitio(nes)	konpetisyon	↑	kompetisyon	kompetisyo(nes) > kompetisyon
complementum	kompleman	↑	kompleman	komplementum > komplement
complexus	kompleks	↑	kompleks	kompleksus > kompleks
complicatio(nes)	komplikasyon	↑	komplikasyon	komplikasyo(nes) > komplikasyon
compositio(nes)	kompozisyon	↑	kompozisyon	kompozisyo(nes) > kompozisyon
conjunctiva	konjonktiv	↑	konjüktiva/konjüktiva	konyunktiva
conjunctivitis	konjonktivit	↑	konjüktivit/konjüktivit	konyunktivitis > konyunktivit
critorium	kriteriyom	↑	kriteriyum	kriteriyum
cutaneus	kütane	↑/kütane	kütanöz/kutanöz	kutaneus > kutan
decubitus	dekübitüs	↑	dekubitus	dekubitus
eczema	egzema	↑	ekzema	ekzema
elementarius	elementer	↑	elementer	elementarius > elementar
endemicus	andemik	↑	endemik	endemikus > endemik
empiricus	anpirik	↑	ampirik	empirikus > empirik
endocrinus	andokrin	↑	endokrin	endokrinus > endokrin
endogenes	andojen	↑	endojen	endogenes > endogen
enzyma	anzim	↑	enzim	enzima > enzim
embryo	anbriyon	↑	embriyon	embriyo
enteritis	anterit	↑	enterit	enteritis > enterit
facialis	fasyal	↑	fasyal	fasyalis > fasyal
facialis	fasyal	↑	fasyal	fasyialis > fassyal
fermentum	ferman	↑	ferment	fermentum > ferment
fundamentalis	fundamantal	↑	fundamental	fundamentalis > fundamental
furunculus	füronkl	↑	fronkü/fironku/füronkl	furunculus > furunkul
furunculosis	füronküloz	↑	füronküloz/füronküloz	furunkulozis > furunkuloz
geneticus	jenetik	↑	genetik	geneticus > genetik
geometricus	jeometrik	↑	geometrik	geometricus > geometrik
gingiva	jenjiva	↑	jinjiva	gingiva
gingivitis	jenjivit	↑	jinjivit	gingivitis > gingivit
glossitis	glosit	↑	glossit	glossitis > glossit
hematoma	ematom	↑	hematom	hematoma > hematom

herpes	erpes	herpes	herpes
hirsutismus	irsütizm	hirsütizm	hirsütizm
homoseksualis	omoseksüel	homoseksüel	homoseksüel
hormonum	ormon	hormon	hormon
hyper-	iper-	hiper-	hiper-
hypersensitivus	ipersansitif	hipersansitif	hipersensitif
hypo-	ipo-	hipo-	hipo-
hypopigmentatio(nes)	ipopigmantasyon	hipopigmantasyon	hipopigmentasyon
immunisatio(nes)	immünizasyon	↑	immünizasyon
immunologicus	immünolojik	↑	immünolojik
immunus	immün	↑	immunus
impetiginosus	enpetijinöz	empetijnöz/	impetijinöz, impetiginöz
impetigo	enpetigo	empetigo	impetigo
incontinens	enkontinans	inkontinans	inkontinans
indicatio(nes)	endikasyon	↑	indikasyon
induratio(nes)	endürasyon	↑	indürasyon
infarctus	enfarctüs	↑	infarktüs
infectio(nes)	enfeksiyon	↑	enfeksiyon
infertilis	enfertil	↑	infertil
infiltratio(nes)	enfiltrasyon	↑	infiltrasyon
inflammatio(nes)	enflamasyon	↑	inflamasyon
intensivus	entansif	↑	intensif
intertriginosus	entertrijinöz	↑	intertrijinöz, intertriginöz
intertrigo	entertrigo	↑	intertrigo
juvenilis	jüvenil	↑	juvenil
latens/latentes	latan/latant	↑	latent
lentigo	lantigo	↑	lentigo
lupus	lüpüs	↑	lupus
maximum	maksimom	↑	maksimum
minimum	minimom	↑	minimum
molluscum	mollüskom	↑	molluskum
molluscum pendulum	mollüskom pandülom	↑	molluskum pendulum
mutatio(nes)	mütasyon	↑	mutasyon
panaris	panari	↓	panaris
paranarium	panarisom	↑	panarisyum
parenteralis	paranateral	↑	parenteral
pathogenesis	patojenez	↑	patogenez
pigmentum	pigman	↑	pigment
pigmentosus	pigmante	↑	pigmente/pigmantöz
			pigmente/pigmentöz
			pigmentozaus > pigmentoz

pemphigus	panifigus	pa <u>m</u> ifigus/pa <u>m</u> ifigus	pemphigus	pemphigus
prurigo	prürigo	prürig <u>o</u>	prurigo	prurigo
potassium	potasyom	potasy <u>o</u> m	potasyum	potasyum
pruritus	prürit	prürit	pruritus	pruritus
punctiformis	ponktiform	ponktif <u>o</u> rm	punktförmig	punktförmis > punktförmig
relativus	rölatif	rölatif	relatif	relativus > relatif
secundarius	sögonder	sögonde <u>r</u> /sekonde <u>r</u>	sekonder	sekundarius > sekonder
serum	serom	ser <u>o</u> m	serum	serum
subcutaneus	sükütane	sükütan <u>o</u> z/subkütan <u>o</u> z	subkütane/subkütanöz	subcutaneus > subkütan
sugillatio(nes)	süjilasyon	süjilasy <u>o</u> n	süjilasyon, süjilasyon	sugillatio(nes) > sugillasyon
symptoma	septom	septom	simptom	simptoma > simptom
spongiosis	sponjiyoz	sponjiy <u>o</u> z	spongiyoz	spongiyozis > spongiyoz
syndroma	sendrom	sendrom	sindrom	sindroma > sindrom
symposium	sempozyom	sempozy <u>o</u> m/sempozy <u>u</u> m	sempozyum/simpozyum	simpozyum
ultra-	ültra-	ültra-	ultra-	ultra-
ultrasonus	ültrason	ültrason	ultrason	ultrasonus > ultrason
ultraviola	ültraviyole	ültraviy <u>o</u> le	ultraviyole	ultraviyola
urticaria	ürtiker	ürtik <u>e</u> rya	ürtikerya/ürtikeryal	ürtikerya
urticarialis	ürtikaryen	ürtik <u>e</u> ryen	ürtikeryel/ürtikeryal	ürtikeryalis > ürtikeryal
vaccina	vaksen	vaks <u>e</u> n	vaksina	vaksina
verruca	verü	verü	verruka	verruca
verrucosus	verüköz	verük <u>o</u> z	verruköz	verrukosus > verrukoz
vulgaris	vülger	vülger	vulgar/	vulgaris > vulgar

1. **DİZELGE.** Bu dizelgenin öbeklerinde yer alan farklı yazım biçimleri, Türk deribilim yayınları tarafından elde edilen terimlere ilişkindir. "Tümdencimsi Öbeği"nde yer alan "altı çizgili değişik renkli harfler" Fransızca okunuşa uymayan harfleri, "Yarıllıklar" öbeğinde yer alan "altı çizgili değişik renkli harfler" ise "Tümdenci ya da Tümdencimsi Öbeği"nden etkilenerek alınan harfleri göstermektedir. Oklar, sözcüğün hangi öbeğe olduğu gibi aktarıldığını göstermektedir. Okların rengi sikkileşme gösterenler ise bir öbekten diğer öbeğe aktarılan sözcüklerin zaman içinde değer yitirdiğini ve kullanımının giclerik azaldığını ifade etmektedir. Dizelgenin "Latinceciler Öbeği"ndeki ödünclemelerde, hem Latince'den doğrudan Türkçeleştirilmiş yazım biçimi ve hem de bunun kısaltılmış yazımı yer almaktadır (ör. *congenitalis*: *kongenitalis* > *kongenital*).

Dizelgede yer alan öbeklerden ikincisi olan "Tümdenciler", Latince sözcüklerin Fransızcalaştırılmış biçimlerini Fransızca okunuşla Türkçe'ye ödünçleyenlerdir. Başka bir deyişle, bunlar Latince'den Türkçe'ye olan ödünçlemeleri tümüyle Fransızca üzerinden yapan "tümden Fransızcacılar"dır. Ancak şimdiye dek bu öbek, hiçbir kurum, kişi ya da sözlükçe tam olarak karşılanamamıştır. Özetle, "Tümdenciler Öbeği" gerçekte var olamamıştır. Dolayısıyla, ödünçleme yolu olarak Fransızca okunuşu benimseme ve önerme düşüncesinde olan kişi ve kuruluşların, ilgili sisteme uygun olarak bu öbekte ilgili doğru yazımları oluşturmadan, tıp terimleriyle ilgili uygulamalara yön vermeye çalışması gerçekçi bir yaklaşım değildir.

"Tümdencimsiler", "Tümdenci" olma ereğini gösterse de ancak belli sözcüklerde bunu başarabilen, belli sözcüklerde ise değişik yazım yolları deneyerek ilkesel karmaşa içine girenlerdir. Örneğin, tıp dışı Türkçe sözlüklerde yer alıp Fransızca'dan ödünçlenmiş olduğu belirtilen ve ayrıca deribilimde de kullanılan belli sözcükler bu öbeğin içindedir. Bunlardan "composition" sözcüğü örnek olarak alınır, Fransızca okunuşu (konpozisyon) olduğundan ödünçlemenin "konpozisyon" biçiminde yapılması gerekirken, ödünçlemesi "kompozisyon" (baştaki "kom" (Fransızca dışı bir okunuşun yazımı) + "pozisyon" (Fransızca'ya uyan okunuşun yazımı)) biçiminde yapılmıştır. Sonuç olarak, ödünçleme Fransızca'nın okunuşundan yapılmış gibi kabul görmekteyse de, aslında tümüyle Fransızca'dan ödünçlenmemiş durumdadır. Bunda ve daha birçok sözcükte görüldüğü gibi (ör. Fransızca okunuşları "herpes, iper-, ipoderm, irsütizm, konpakt, kompleks" olan sözcükler "herpes, -hiper, -hipoderm, hirsütizm, kompakt, kompleks" yazımlarıyla Türkçeleştirilmektedir), "Tümdencimsi" konumunda olan kuruluşların (Dil Kurumu da dahil olmak üzere) ve kişilerin, zaman zaman ve sözcükten sözcüğe Latince'ye uyan okunuşları benimseyerek "Yarılıkçı" öbeğine girdiğini görmekteyiz. Günümüzde, kendilerini "Tümdenci" gibi gören ve ilke olarak Fransızca okunuşun Türkçe yazılışını benimsediğini düşünen ve bunu savunan, ama aslında "Tümdencimsi" olan yazarların, yarılıkçılarla iç içe geçmelerinin yanı sıra, pek çok sözcükte "kararsız"ı oynadıkları, aynı yayında bile ayırmalı yazım biçimlerini kullandıkları izlenmektedir. Yurdumuzda önce azınlıklar, sonra da Fransızca bilen (Fransa'da eğitim görmüş ya da Fransızca öğreten birkaç orta-

öğretim kurumundan mezun olmuş) bir azınlık tarafından "kıra döke" yönlendirilmiş ve bugüne getirilmiş olan batı kökenli terimcemizin ve anlatım dilimizin giderek daha büyük bir kargaşa içine girmesi, aracılık yapan "yaşayan ulusal dil" konumundaki Fransızca'nın güncelliğini yitirmesi ve buna koşut olarak Fransızca bilen üst düzey hekimlerin kalmamasıdır. Sonuç olarak, son 20-30 yılda, belli bir dereceye kadar Fransızca okunuşa dayanmış olan "Tümdencimsi Öbeği" kendini sürdürecektir güçten yoksun kalmıştır. Yeni kuşaklar, İngilizce ve Latince yazılışlarıyla öğrendikleri terimlerin, bu yazılıştan farklı olan Fransızca okunuşlarını hiç bilmediklerinden, "Tümdencimsi Öbeği" "negatif seleksiyon"a uğramakta ve giderek erimektedir.

"Yarılıkçılar", Latince sözcüğün, genellikle ilk hecesini, bazen de son ya da çok sayıdaki hecesini Latince diline uyan okunuş biçimiyle, sözcüğün geri kalan bölümünü de Latince'den Fransızcalaştırılmış sözcüğün Fransızca okunuş biçimiyle Türkçe'ye alanlardır. Fransızca'nın bilim ortamından giderek çekilmesi ve Latince özgün yazım biçimini en az bozan batı dili olan İngilizce'nin yaygınlığı sonucu, İngilizce'nin Latince'ye yakın olan yazımının görsel ve yer yer okunuşsal etkisiyle, en azından sözcük ilk hece ya da belli heceleri, giderek Latince'ye daha uygun biçimde yazılmaya başlanmıştır (ör. "enfiltrasyon yerine infiltrasyon"). Terimcemiz bu yeni yazım biçimleriyle giderek doğal yol olarak değerlendirilmesi gereken "Latince'den ödünçleme" yoluna yaklaşmaktadır. Sonuçta, "Yarılıkçılar Öbeği" giderek daha çok büyümekte, "Tümdenciler Öbeği" ile "Tümdencimsiler Öbeği" ise küçülmekte ve adeta geriye dönük bir temizlik operasyonu yapılmaktadır. Yeni meslektaş kuşaklarımız, "Tümdencimsiler Öbeği"ne ve özellikle de "Tümdenciler Öbeği"ne giren pek çok sözcüğü şimdiye dek hiç duymamış olup, birçoğunu gülünç bile bulabilmekte ve bunların yerine, adeta "Latince'den Türkçeleştirilmiş" denebilecek ödünçlemeleri yeğlemektedir (ör. *anbriyo/ambriyo* > *embriyo*, *anterit* > *enterit*; *endürasyon/indürasyon* > *indürasyon*, *panfigüs/pamfigüs* > *pemfigus*; *jenetik* > *genetik*; *enfeksiyon* > *infeksiyon*; *enflamasyon* > *inflamasyon*; *enpetigo* > *impetigo*). Ancak, dizgesel bir tabana oturmayan bu yönelim, belli terimler için doğru olsa da, temel ilke olarak Fransızca okunuşu benimsemiş terimler dünyamıza, "altı kaval, üstü şaşhane" yeni sözcükler armağan edebilmektedir (ör. Fransızca ödünçlemeler olan "pigmente,

kütane, endürasyon, enfarktüs” sözcükleri, yerlerini “pigmente, kutane, indürasyon, infarktüs” biçimindeki kıırma sözcüklere bırakabilmektedir).

“Arabeskçiler”, Latince bir sözcüğü, dünya dillerinde bulunmayan sanal bir okunuş ya da yazılışın karşılığı olan bir yazımla ödünçleyip Türkçe bilimsel yayınlarda yaygın biçimde kullanan ve böylelikle yeni bir ödünçleme yazımı bulmuş olanlardır. “Arabeskçilik”, bir sistemi olmaksızın belli sözcüklerde sporadik olarak ortaya çıkan ve keyfilliğe dayanan bir yaklaşım olup, öbek oluşturmadığından dizelgede kapsam dışı bırakılmıştır (ör. *virütik, psöriasis, psöriazis, egzama, fronkül, hırşutizm, hırşütizm*).

“Latinceciler”, Hulusi BEHÇET ve Cevad Kerim İNCEDAYI'nın “yarıda kalmış ekoller”inin devamı durumunda olan (bu hocaların “yarıda kalmış ekollerinin Latince’den ödünçleme yaklaşımını anlamak için, yazmış oldukları belli kitapların adlarına bakmak bile yeterlidir: *semioloji, sifiloloji v.b.*), yalın ve onurlu (başkaca bir yabancı dilin aracılığına gerek duymadan Latince’den doğrudan ödünçleme yapmanın özerklik onuruna sahip olan) kullanım biçimini yeğleyen ya da yeğlemeye çalışanlardır. Başka bir deyişle, Latince sözcüklerin Türkçe’ye ödünçlenmesinde, aracı bir dil kullanmaksızın, Türk abecesinin özelliklerinden yararlananlardır. Süreçsel olarak değerlendirildiğinde, günümüzdeki tıp kuşaklarının, kurumsal her türlü destek yoksunluğuna karşın, terimcemizi bireysel olarak ve “Yarıllıkçılık” aracılığıyla giderek “Latinceciler Öbeği”ne yaklaştırdığını görmekteyiz.

1. Dizelge’de yer alan yazımlardan sistematik bir temeli olanlar, “Özgün Latince”, “Tümdenci” ve “Latinceci” öbeklerine ilişkin yazımlardır. “Tümdencimsi” ve “Yarıllıkçı” öbeklerine ilişkin yazımlar ise, genel olarak tutarlı bir sistemden ve ilkesel temelden yoksun bulunmaktadır. Ne yazık ki, güncel deribilim ve genel tıp dilimizde kullanmakta olduğumuz ödünçlenmiş sözcüklerin tüme yakını, dilsel açıdan “ne idiği belirsiz” durumdaki bu iki öbekte, “Tümdencimsiler” ve “Yarıllıkçılar” öbeklerinde yer almaktadır.

2. Dizelge incelendiğinde, tıp dilimizdeki ödünçleme sorununun dramatik boyutları bütün çıplaklığıyla gözler önüne serilmektedir. Hepimiz, bir sistemi ve ilkesel temeli olmaksızın rastlantısal ya da keyfi biçimde, kişiye özel tercihlerle belli terim ya-

zım biçimlerini yeğlemekte, konuşurken kullanmakta ve daha kötüsü de yazıya geçirerek farkında olmadan yaymaktayız. Ödünçlemeyle ilgili sorunlarımız irdelendiğinde, bunların aslında Latince’den Türkçe’ye başka bir ulusal dil (Fransızca) aracılığıyla ödünçlemenin getirdiği sorunlar olduğunu görüyoruz. Bu da, hekimlerin, tıp diliyle uğraşanların ve ilgili dilbilimcilerin, 150 yıldır Latince’nin tıptaki önemini, Latince’nin tıp dilinin ortak değeri ve temeli olduğunu, yani “Latince gerçeği”ni kavrayamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Bizler, batı tıbbına girişteki ilk adım olması gereken “Latince” aşamasını, günümüzde bile benimseyebilecek konumda bulunmamaktayız.

Her hekim, dalıyla ilgili konularda daha ağızını açtığına kendini bir dil kargaşası içinde bulmaktadır. Konuşmalarda, batı kökenli terimler ya da belli dal sözcükleri, ağızda yuvarlama yöntemiyle “söyleme biçimi doğruymuş gibi” geçiştirilebilmektedir. Ancak iş yazıya gelince, tüm yanlış söylenen sözcükler yanlış yazımlarla bilimsel yazıya ya da sunum saydamına dökülmekte, yanlışların hepsi tek tek ortaya çıkmaktadır. Bir Türk hekimi bilimsel bir yazının başına oturduğunda karşılaşacağı ve yanıt arayacağı terimsel güçlükler bellidir: **1.** Terim özgün biçimde nasıl yazılmaktadır? (ör. *Psoriasis guttata*). **2.** Terimin triviyal (beylik) yazım biçimi (yabancı sözcüğün okunuşunun Türkçesi ve varsa bunun kısaltılmış biçimi) nasıldır? (ör. *Psoriyazis guttata, guttat psoriyaz*). Yazar, bir sözcüğün ödünçleme biçiminin yazımıyla ilgili çaresizliğe düştüğünde, başka Türkçe yayınları tarayarak örnekler arar. Sonunda, aynı sorunu yaşamış ve kendisi de başka bir kaynağın ödünçlemesinden yararlanmış ya da belki belli bir ödünçlemeyi yakıştırmış kişilerin yayınlarından yararlanır. Bu “suyunun suyunun suyu” biçimindeki yazımlar, alınan kaynak hatalıysa “yerleşik hata”lara yol açmaktadır. Yakıştırmalı ödünçlemelere örnek olarak, sormacada % 43 sıklıkta (2. Dizelge) kullanıldığı belirlenen “fronkül” sözcüğü verilebilir. “Fronkül” benzer seslerden yola çıkılarak yalın yakıştırmaya yoluyla Türkçeleştirilmiş bir sözcüktür. “Nodül”ün sonundaki “-ül”ü andıran bir ek takılarak oluşturulan “fronkül” sözcüğü, söylenişi ve yazımıyla, hiçbir dilde bulunmayan (*Lat. Furunculus; İng. Furuncle; Fra. furoncle* (okunuşu: *füronkl*)) sanal bir yabancı sözcüğün Türkçeleştirilmiş biçimidir. “Bilmez, uydurur” biçiminde takıştırılarak oluşturmuş bu “fronkül” sözcüğünün Fransızca’dan doğru ödünçlenmiş biçimi “füronkl” olması

2. DİZELGE. Sormacada en sık yeğlenmiş olan yazımlar:

Aşağıdakilerin dışındaki az sayı tutan yazım biçimleri ve/veya boş bırakımlar sayıca belirtilmemiştir.

allerji % 62, alerji % 25	jinjivit % 52, gingivit % 48	molluskum pendulum % 90, molüskum
ampul % 50, ampulla % 50	glossitis % 92	pandülüm % 5
amputasyon % 52, ampütasyon % 48	hematom % 100	mutasyon % 98
kollateral % 96, kolateral % 4	herpes % 100	panaris % 98
kompakt % 100	hirsutizm % 80	panarisyum % 74
kompansasyon % 88	homoseksüel % 90	parenteral % 84
kompetisyon % 100	hormon % 100	patogenez % 85
kompleman % 89	hiper % 100	pigment % 92
kompleks % 100	hipersensitif % 83	pigmente % 41, pigmantöz % 16,
komplikasyon % 100	hipo % 100	pigmente % 14, pigmentöz % 12
kompozisyon % 100	hipopigmentasyon % 73, hipopigman-	pemfigus % 90
konjunktiva % 33, konjonktiva % 28,	tasyon % 27	prurigo % 96
konjunktiva % 26	immunizasyon % 72	potasyum % 100
konjunktivit % 45, konjunktivit % 30	immunolojik % 55, immünolojik % 32	pruritus % 78, prürü % 21
kriteriyum % 100	immun % 70, immün % 30	punktiform % 98
kutan % 34, kütanöz % 32, kutanöz % 25	impetijinöz % 42, impetiginöz % 30,	relatif % 63, rölatif % 37
dekubitus % 57, dekubitüs % 24	empetijinöz % 16	sekonder % 92
ekzema % 68, egzema % 26	impetigo % 90, empetigo % 10	serum % 98
elementer % 61, elemanter % 24	inkontinans % 65, inkontinens % 35	spontan % 95
endemik % 100	endikasyon % 58, indikasyon % 42	subkutan % 32, subkutanöz % 28,
ampirik % 96	endürasyon % 43, indurasyon % 32,	subkutane % 11, subkütanöz % 8,
endokrin % 100	indürasyon % 22	sübkutanöz % 8
endojen % 76	infarktüs % 49, enfarktüs % 28	sugillasyon % 48
enzim % 100	infeksiyon % 59, enfeksiyon % 41	septom % 75, simptom % 25
embriyo % 74	infertil % 100	spongiyoz % 80
enterit % 100	infiltrasyon % 88, enfiltrasyon % 12	sendrom % 79
fasiyal % 74, fasyal % 26,	inflamasyon % 69, enflamasyon % 31	sempozyum % 55, simpozyum % 38
fasiyal % 43, fasyal % 34	intensif % 73, intansif % 18	ultra % 98
ferment % 100	intertrijjinöz % 54, intertriginöz % 41	ultrason % 99
fundamental % 86	intertrigo % 100	ultraviyole % 88
fronköl % 43, furunkulus % 23,	juvenil % 67, jüvenil % 16	ürtiker % 55, urtikarya % 37
furonkl % 18, furonköl % 18,	latent % 100	ürtikeryal % 30, ürtikeryel % 23,
fronkölöz % 43, furunkulozis % 22,	lentigo % 100	ürtikeryal % 20, ürtikeryen % 10
fronkuloz % 14, furonkölöz % 14	lupus % 100	vaksina % 92
genetik % 98	maksimum % 100	verrü % 48, verruka % 44
geometrik % 99	minimum % 100	verruköz % 63, verruköz % 22
gingiva % 52, jinjiva % 48	molluskum % 88, molüskum % 12	vulgar % 70, vulger % 16

gerekirken, bunu yeğleyen hekim sayısı 0'dır. Latince özgün yazımı "Furunculus" olan sözcüğü, "furunkulus" olarak ideal biçimde ödünçleyen "Latinceci"lerin oranı ise % 23'tür (2. Dizelge).

1830'ların Osmanlı toplumu, yabancı olduğu batı tıp bilim dünyasına girme gereğini duyduğunda, belli batı ülkelerine yaklaşarak bunlar aracılığıyla bilgi ve terim aktarımını sağlamak istemiştir. Önceleri İtalyanca, sonra da Fransızca aracılığıyla batı tıp bilimine giden yol zorlanmış, bilgilere ve terimlere bu diller aracılığıyla erişilmek amaçlanmıştır. Yüzyıllar süren Osmanlıca tıp terimcesi döneminin son yüzyılında, Türkçe iskeletli Arapça-Farsça karması eski terimce terk edilerek Latince temelli batı tıbbına geçilmek istenmiştir. Ancak Latince tabanlı terimce, eldeki olanaklara göre, o günün baskın kültür dili olan Fransızca üzerinden alınabil-

miştir. İşte bu aşamada, terimlerin, uluslararası ortak değer olarak kabul gören ve uluslarüstü konumda olan Latince'den, hem özgün yazım biçimleriyle, hem de doğrudan ödünçlenerek alınması doğru olurdu. Ancak, Latin harfli ulusal abeceleri olmayan toplumlar (ör. *Arap harflerini kullanan Osmanlılar ve Kiril harflerini kullanan Sovyetler Birliği'nin Türk öğeleri*) bu bilgi ve terim aktarımlarını belli ulusal dillerden yapmak zorunda kalmışlardır. Bu aktarımlar yapılırken de, aracı olarak kullanılan ulusal dillerin aşırı etkisi altında kalınmıştır. Bu etkilenim adeta kültürel kapitülasyonu andırır biçimlere varmış ve tıp diline koşut olarak diğer bilimler, sanat, hatta günlük yaşam dili bundan nasibini almıştır. Tıp açısından bakıldığında, Latin kökenli abeceye geçiş dönemi, ödünçlemeler bakımından "bağımsızlık olanağı" getirmişse de, o dönemde bundan yararlanabilecek bir ortam oluş-

mamıştır. Harf devrimi ardından, aynen Osmanlı'da olduğu gibi, Fransızlaştırılmış Latince sözcüklerin Fransızca okunuş biçimleri, bu kez de yeni Türk abecesiyle yazılarak ödünçlenmiş ve en sonunda bu miras bizi çağımızdaki kaotik duruma getirip bırakmıştır.

Tüm batı dilleri söylenişte ayrımlı da olsalar yazılışları bakımından Latince'ye yakındır. Latince sözcükleri söyleniş ve yazılış bakımından kökeninden en çok uzaklaştıran batı dili, ne yazık ki, bize aracılık etmiş olan Fransızca'dır. Fransızca okunuş üzerinden dilimize ödünçlenen Latince sözcüklerin belli bir bölümü dilimizin yapısına hiç uymayan biçim, ses ve vurgular göstermektedir. Bu kötü mirastan kurtulabilmek için ödünçleme konusunu, geleceği de kurtaracak bir sisteme kavuşturmak gereklidir. Günümüz hekimlerinin genel yönelimi, ödünçlemeyi Latince okunuşa yakınlaştıran "yarılıkçılık" yönünde ise de, bu yönelim herhangi bir sistematiğe dayanmadığından bütünsel uyum için yeterli olamamaktadır. Ayrıca, "yarılıkçılık", kırık dökük de olsa hükmünü sürdüren Fransızca ödünçleme mirasıyla karışarak garip yeni sözcüklerin oluşumuna yol açmaktadır. İngilizleştirilmiş Latince terimlerin, İngilizce'nin görsel (ve yer yer sesçil) etkisiyle alınıp Fransızca eklerle süslenerek ödünçlenmesi, bu yeni biçimsizliklere örnek olarak verilebilir. İngilizleştirilmiş belli Latince terimler, Fransızca dilbilgisi kurallarına ve eklerine göre (*hatta sözcükler bu biçimleri ile Fransızca'da bulunmasa bile*) Fransızlaştırılıp, sonra da bu yapay ve gülünç biçimleriyle Türkçe'ye alınmaya çalışılmaktadır (ör. Latince "cutaneus (kutaneus/kutan)" sözcüğünün Fransızca'daki karşılığı "cutané (kütane)" iken, güncel yayınlar nedeniyle sık karşılaşılan "cutaneous" biçimindeki İngilizcesi'ne benzetmek amacıyla, sözcük Türkçe'ye "uyduruk Fransızca" biçimiyle "kütanöz" ("kütan" Fransızca'ya uyan okunuş + "...öz" başka Fransızca sıfatlara öykünme amacıyla yeğlenen Fransızca bir sıfat eki olan "...euse"ün okunuşu) olarak ya da değişik bir "kıрма" biçimde "kutanöz" ("kutan" Latince okunuş + "...öz" başka Fransızca sıfatlara öykünme amacıyla yeğlenen Fransızca sıfat eki "...euse"ün okunuşu) biçiminde ödünçlenmektedir). Hem "kütanöz", hem de "kutanöz" sözcükleri, "Yarılıkçı" imiş havası taşıyan arabesk sözcüklerdir. Bu örnekler terimcemizdeki geleceğe dönük ipoteği gözler önüne sermektedir. Gelecekte de sürmesi olası bu gülünç yaklaşım, Fransızca ekler kullanılmadan

ödünçlemenin yapılamayacağı düşüncesine ve sessel alışkanlığa dayanmaktadır. Tıp dilimizde yer alan bu çeşit yanlış yazımlara inatla ya da sadakatle bağlı kalmayı ve bu kırmacı ödünçleme yöntemini sürdürmeyi gerektirecek, "basit alışkanlık" dışında köklü bir neden bulunmamaktadır.

"Klasîgi anlayıp sahiplenmeden çağcıl olunmaz." Tıp dilinde klasik tabana oturmayan "çağcılık", yalnızca "güncellik" olmaya ve bir süre sonra yok olup gitmeye mahkumdur. Klasîge dayanmayan bu yalın güncellik baskısı, kuşakların bilim dili oluşturmaya dönük emeklerinin ve birikimlerinin boşa gitmesine yol açmaktadır. Tıp bilimi ve tıp bilim dili toplumların yaşamında ciddi ve kalıcı konulardır. Tıp dilimiz bilinçle ve kurumsallık çerçevesinde ele alınamadığı sürece kaotik yapısının sürüp gitmesi kaçınılmazdır. Latince, tüm büyük dillerdeki (*Almanca, Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve Rusça*) tıp dilinin temelini ve ortak paydasını, aynı zamanda da "yeni türetmelerdeki dayanağını" oluşturmaktadır. Biz de batıya dönerek, batının Greko-Latin kökenli uygarlık ve tıp değerlerini almayı kabul etmiş bulunduğumuza göre, dünyanın büyük dillerinden biri olan Türkçe'nin tıp dilinin de, Latince'yle, bir batı dilinin aracılığı bulunmaksızın, doğrudan ilişkilenebilmesi gerekir. Diğer büyük diller yüzlerce yıldır ilişkilenecek ödünçleme sorunlarını bitirmişlerdir. Latince temele dayanan, ancak bunun böyle olduğu aracı dil kargaşası nedeniyle tıpçılarımızca apaçık biçimde anlaşılıp kabullenilemeyen tıp dilimizin, günümüzdeki ve gelecekteki durumunu düze çıkarmak için, "Latince" bilincini geliştirmek zorundayız. Biz de, diğer büyük batı dillerinin yaptığı gibi, terimleri Latince'den alıp dilimize uyan biçimlerde ödünçleyebiliriz. Latince'den yapılacak ödünçlemelerle eski bozuk terimler düzeltilirken, bu sayede gelecekte alınacak yeni terimlerin de dizgesellik ve uyum içinde olması sağlanabilecektir. Latince'nin batı dilleri içinde okuma ve yazma bakımından Türkçeleştirmeye yatkın sayılabilecek bir dil olduğunu hesaba katarsak, Latince'ye yaklaşmakla, hem uluslararası terim dili anlayışını yakalamış olacağız, hem tıp dilimiz bir sisteme kavuşmuş ve hem de ulusal diller baskısından kurtulmuş olacaktır. Latince'yi aracısız ödünçlemek sayesinde, batılı ulusal dillerin kapitülasyonuna ve gramer kalınlarının hegemonyasına engel olunabilecektir. Latince "ölü" bir dildir ve konuşma dili olarak (*Latince'yi İtalyan abecesine göre okuyan Roman Katolik Kilisesi dışında*) kullanılmadığından, diğer yaşayan

diller gibi güncel kültürel baskısı Latince için söz konusu olmayacaktır.

Türkçemize köklü bir tıp dili sistemini yerleştirebilmek için her terimin Latince'sinin ve Türkçe ödünçlemesinin yer aldığı bir sözlük oluşturmak gereklidir. Günümüzdeki tıp ekini "tümdencimsi ve yarılıklı kırmaları" terim ve sözcükleri içeren yayınlardan ve sözlüklerden oluşmaktadır. Şimdiye dek ÜLKER'in Tıp Terimleri Sözlüğü dışında Latince'ye dönük büyük boyutlu bir sözlük çalışması yapılmamıştır. Bu terimsel keşmekeş içinde herkesin gereksinim duyduğu "kurtarıcı", batı kökenli tüm terimlerin özgün Latince yazım ve ödünçlemeleriyle (*hatta geçmişten kopmak istemeyenler için "Tümdenci" ödünçlemeleri de*) içerecek Latince-Türkçe ağırlıklı çok dilli bir tıp sözlüğüdür. "Sözlük, bugüne dek hep ihmal edilmiş, şansa bırakılan çalınca bir sözcük bolluğuna terk edilmiş, zamanın ve moda'nın zulmüne uğramış, cehaletin fesadı ve yenillğin kaprisleri karşısında savunmasız kalmıştır. Samuel JOHNSON, 1746". Bu sözler Türk tıp dilindeki "sözlük boşluğu"nun geçmişini ve güncelini ne kadar güzel dile getiriyor, değil mi?

Latince, Fransızca ile ve uluslararası yeni baskın dil olan İngilizce ile karşılaştırıldığında, bol ünlü harfli ve her harfi belli bir değer taşıyan sesçil temelli bir dil olduğundan Türkçeye daha yakın bir batı dili konumundadır. Latince, söyleniş açısından Türkçe'ye yakın bir dil olduğu gibi okunabilmesi için de başka bir Avrupa diline gerek göstermez. Latince'nin diğer Türkdilli ülkelerde Rusça, bizde ise Fransızca okunuşuyla Türkçeleştirilip kullanılmasının günümüzde ve gelecekte sürmesini gerektirecek hiçbir zorlayıcı neden (*Latin kökenli olmayan abece v.b.*) kalmamıştır. Ödünçlemelerimizi Nomina anatomica aracılığıyla standartlaştırılan yazım ilkelerine göre belirlenmiş Latince yazılışların Latince okunuşlarıyla yapmamız durumunda, tıp dilimiz sabit bir ödünçleme sistemine sahip olabilecektir. Örnekleme gerekirse, Latince bir terim Türkçe'ye, (1) Latince yazılışı ile alınabilir. Terimin aslına sadık kalma kaygısının bulunduğu durumlarda özgün yazım yeğlenebilir (*ör. Lichen planus*); (2) Latince okunuşun Türkçe yazılışıyla ödünçlenerek alınabilir (*ör. Lichen planus (okunuşu: liken planus) > liken planus*). Latince okunuşun Türkçeleştirilmesinde Türk dilinin gereklerine göre belli seslerin Türkçe söyleme biçimine uydurularak değiştirilmesi yoluyla kolaylaştırılması sağlanabileceği gibi (*ör. der-*

matosis > dermatosis) kısaltmaları da yapılabilir (*ör. dermatosis > dermatoz*).

Türk tıp dili konusunda "resmin bütününü görebilmek" gereklidir. "Batı uygarlığının tıbbını alıyoruz" iddiasında bulunurken tüm batı dillerinin tıptaki ortak değer sistemi olan Latince'nin varlığını ortak değer olarak kavrayamamak büyük bir mantık eksikliği olmuştur ve olmaktadır. Asal sorunun, doğrudan doğruya Latince'den yapılması gereken ödünçlemenin yapılamamış olmasında yattığını görebilmeliyiz. Birkaç kuşağın yanlış kararları, umursamazlığı, yanlış alışkanlıkları ya da çaresizliği Türk tıp dilinin geleceğine yön verememelidir. Bu arada dil kurumu konumundaki kuruluşların, tıp terimleriyle ilgili ödünçlemeleri ilgilendiren çalışmalarında, sözcükleri Fransızca'dan ödünçlemenin olağan ve gerekli bir durum olduğu izlenimi veren (*sanki tıp dilinin ödünçleme biçimine yol göstermek istemiş gibi*) çabalar sürdürüp buna dönük yapıtlar vermelerinin yanlış bir tutum olacağını farketmeleri gereklidir.

Terimcemizdeki ödünçleme sorunu, sistem ve dolayısıyla ilke ve bütünsel uyum eksikliğidir. Bu sorunun çözümü, uygun sistemi bulmak ve dolayısıyla ilkeye ve bütünsel uyuma ulaşmaktır. Bugün, Türk hekimi tıp terimlerini ne Latince olarak ne de kendi diline özgü bir Türkçeleştirme biçimiyle yanlışsız olarak okuyamıyor ve yazamıyorsa, bunun ivedilikle düzeltilmesi gerekir. Eğer bir ülkede Latin abecesi kullanılıyor ve kökleşik tıp terimcesi de Latince tabanına oturuyorsa, ama o ülkede ödünçleme doğrudan değil de aracı bir dille (*Fransızca ile*) yapılıyor ve bu yöntem ödünçleme sorununu çözümsüzlüğe mahkum ediyorsa, o ülkede terimce konusunun ivedilikle ve gerekiyorsa köktenci bir yaklaşımla ele alınıp düzeltilmesi gereği vardır. Devrimsel bir atılımla, Türk tıp dilinin gününü ve geleceğini düze çıkarmak ereğiyle, kökleşik tıp terimcesinin doğrudan ve dizgesel biçimde Latince'den ödünçlenmesiyle bilim dilimiz bir sisteme kavuşabilecektir.

Dil her yurttaş için sorumluluk gerektiren bir konudur. Ama bilim insanı, daha büyük bir dil sorumluluğu taşımaktadır. Mükemmeli amaçlaması gereken bilim insanı, kendi dalıyla ilgili olarak bilim dilinde yer alan uluslararası sözcük ve terimlerin, (1) bilime uyan açıklık, kesinlik ve tutarlılık içinde bilinmesi ve kullanılması sorumluluğunu taşıyor, (2) kendi

dilindeki ödünçleme biçiminin doğru olması sorumluluğunu taşır ve (3) ayrıca, konumuz dışında da olsa, Türkçe karşılıkların bulunması, kullanılması ve yerleştirilmesi sorumluluğunu taşır. Bu konularda özlenen aşamaların yapılması sorumluluk bilincinin varlığına bağlıdır. Bilincine varılması gereken bu sorumluluk, hem bilim insanının bireysel sorumluluğudur, hem de tüm bilim kurumlarının ve meslek etiği dolayısıyla tüm meslek kuruluşlarının ortak sorumluluğudur. Ödünçlemeler konusunda, aynen sessiz harflerden oluşan cep telefonu kısa mesajları örneğinde olduğu gibi, "kırık dökük de olsa anlaşabiliyoruz" yaklaşımıyla yetinip, günümüz tıp terimcesinde geçerli olan "körler sağırlar, birbirini ağırlar" anlayışını sürdürmek mümkündür. Ancak Türk tıp dili, terimlerin ve tüm diğer anlatım dili sözcüklerinin ödünçlenmesinde kendine yakışacak tutarlı bir sisteme sahip olamazsa, dilimizin bir bilim dili niteliğini ve saygınlığını kazanması mümkün olmayacaktır. Günümüzün Türk tıp dili, Türk insanının geçmişte bu konuda gösterdiği yetersiz çabaların bir ürünü olarak karşımızda durmaktadır. Gelecekteki Türk tıp dili de Türk insanının bundan sonra göstereceği çabaların bir ürünü olacaktır.

"Dil daima yaratılır; ilkel toplumlarda bilinçsizce, uygar olmak isteyen toplumlarda bilinçle."
MAKSUDİ

Tıp dili sorunu, ancak yeni hekim kuşaklarının, durumun bilincinde olmaları ve yozlaşmış dil alışkanlıklarını içselleştirmeden cesaret ve kararlılıkla dile yön verebileceklerini ve belirleyici olabileceklerini anlamaları ve doğru sistemi ve doğru sözcükleri moda edinmeleri ile çözülebilir. Tıp dilimizin, kişisel ve kurumsal çabalarımızla uygun bir sisteme kavuşması dileğiyle...

* : Espri amaçlı yapay sözcük.

** : "J" harfinin güncel Türk abecesinde yer alması, belli yabancı dillerden (*ağırlıkla Fransızca'dan*) ödünçlenecek belli sözcüklerin o dillerdeki okunuşuna uyar biçimde Türkçe'de yazılmasını ve okunmasını sağlamaya yaramaktadır. "Je" sesi dilimize yabancı olup, ödünçleme dışında görevi bulunmamaktadır. Latince'de "ye" olarak okunan "j" harfi, Fransızca dışındaki büyük batı dillerinin hiç birinde "je" olarak okunmamaktadır (*Almanca ve Rusça'da "ye" olarak, İngilizce'de "ce" olarak, İspanyolca'da "he" olarak okunmaktadır*). Japonlar'ın bile kullanmadığı "j" harfini, tıp terimcemizde, Latince'yi Fransızca üzerinden ödünçlerken, hem "j", hem de "e" ve "i"nin izlediği "g" harflerinin Fransızca okunuşuna uy-

mak amacıyla bol bol kullanmaktayız (ör. *Lat. juvenilis > Fra. jüvenil; Lat. geneticus > Fra. jenetik; Lat. giganteus > Fra. jigan*). "E" ve "i"nin izlediği "g" harfi, Latince'de "ge" olarak okunmakta, Fransızca dışındaki büyük batı dillerinin hepsinde "g" olarak yazılmakta ve hiç birinde "je" olarak okunmamaktadır (*Almanca ve Rusça'da "ge" olarak, İngilizce'de "ce" olarak, İspanyolca'da "he" olarak okunmaktadır*). Görüldüğü gibi "je" sesi Latin kökenli abecemize "j" harfiyle girmekle kalmamış, Fransızca okunuşa göre yapılan belli ödünçlemelerde Latince "g" harfinin karşılığı olarak da yer almıştır. Türk abecesi iyi ki günümüzde oluşturulmuyor; yoksa günümüzün hakim dili olan İngilizce'nin "w"sini, "the" ve "those" gibi sözcüklerini daha iyi ödünçlemek için ilgili seslere uygun "j" benzeri "*utanç harflerini (ödünçleme harflerini)*" abecemize koyabilirdik.

"J" harfi, Osmanlı abecesinde de yer almaktaydı. "Arap harfli Osmanlı abecesi"nin 14. harfi olan "j", Arapça'da bulunmayan ve Farsça "je" sesini karşılamak üzere ek bir Arap harfi uydurularak Osmanlıca'ya alınan ve Selçuklu mirası olan bir ödünçleme harfiydi. Osmanlıca sözlüklere baktığımızda, Farsça'dan ödünçlenmiş 40 dolayında "j" ile başlayan sözcük bulunduğunu, günümüzde ise bunlardan yalnızca özel adlar olan "Jale" ile "Jülide"nin kullanıldığını görüyoruz. Türk Dil Kurumunun 2005 yılı Türkçe sözlüğünde yer alan 130 dolayındaki "j" ile başlayan sözcükten yalnızca biri (Jale) Farsça'dan, diğerleri ise Fransızca'dan alınmadır. Sonuç olarak, yeni abecemizde yer bulan "j" harfi, Osmanlıca'nın Farsça'dan yapılan ödünçlemelerinde kullanılmış olduğu gibi, bu kez de Türkiye Türkçesi'nin Fransızca'dan ödünçlemelerinde kullanılmakta ve dilimizdeki 700 yıllık "ödünçleme harfi" görevini sürdürmeye devam etmektedir. "J" harfi keşke yeni abecemize hiç alınmasaydı ya da Latince'ye uygun alınsaydı; gerçi Jaleler ve Jülide zor durumda kalırdı, ama başka ulusal dillerin seslerini karşılamaya dönük ödünçleme harfi içermeyen bir abecemiz olurdu ve böylelikle hem Farsça hem de Fransızca'nın "j"ye dayanan kültür kapitülasyonu reddedilebilirdi.

Akademik yükseltme ve atamalarda Türkçe bilimsel üretim üzerine bir derleme

Doç. Dr. Çağatay Önal

İnönü ÜTF Psikiyatri Anabilim Dalı
c_onal@yahoo.com

Son yıllarda ülkelerin bilim alanında dünyadaki yerlerinin belirlenmesinde, ülkelerin ya da üniversitelerin bilimsel etkinliklerinin karşılaştırılmasında, bilim insanlarının akademik üretimlerinin değerlendirilmesinde "ulusların yayın etkinliklerini" ön plana çıkaran üç ölçüt genel kabul görmektedir: Uluslararası bilimsel dergilerde yayınlanan yayın sayısı, yayınların bilim dizinlerince taranan bilimsel dergilerde yayınlanması ve yayınlara yapılan atıf sayısı... Diğer yandan, mevcut akademik düzende sağlık bilimleri alanında doçentlik başvurusu; genişletilmiş SCI, SSCI veya AHCI kapsamındaki dergilerde, adayın yaptığı lisansüstü ve/veya uzmanlık tezlerinden üretilmemiş, en az biri adayın birinci isim olduğu özgün araştırma makalesi niteliğinde olmak koşuluyla, doktora veya tıpta uzmanlık ünvanı aldıktan sonra en az üç makale yayınlamış olmak koşuluna bağlanmaktadır.

Tüm bu ön bilgiler ışığında, Türkiye'deki üniversitelerde bilimsel yayın üretiminin ve buna bağlı akademik yükseltmelerin çok ağırlıklı olarak yabancı dilde yayın yapmaya koşullandırıldığı açıktır. Türkiye adresli bilimsel yayınların toplam sayısında son on yılda önemli artışlar olduğu bilinmektedir. 1970'lerde yaklaşık 100 kadar yayın ile 48. sırada olan ülkemiz, 2003'te 11.580, 2004'te 13.773 yayına ulaşarak 20. sıraya yükselmiştir. 2005'te Türkiye bu sıralamada 19. konumdadır. Yayın olarak Türkiye'nin dünya bilimine toplam katkısı 1998 yılında % 0.5 iken, 2004'te % 1.1'e yükselmiştir. Öte yandan, ülkemiz 2001'den 2003'e -sadece iki yılda- İnsani Gelişim İndekslerine göre 82. sıradan 96. sıraya; banka hortumlama, rüşvet, kamu yolsuzluğu gibi ölçütleri temel alan Uluslararası Yolsuzluk Algılama İndekslerine göre ise 66. sıradan 77. sıraya gerilemiştir. Son yıllarda buna koşut olarak süreli yayınlarımızın önemli bir bölümü de, ne yazık ki "hatır-gönül" ilişkileri ile kolaylıkla elde edilebilir düşük nitelikli akademik performans ölçütleri haline gelmiştir. Öte yandan, Avrupa Birliği ülkelerinde milyon kişi başına düşen patent sayısı yılda 350 iken, bu değer Türkiye'de 3,5'tur.

Uluslararası bilimsel yayınlardaki tüm bu hızlı yükselişe rağmen, Türkiye kaynaklı yayınların etki faktörü ve yayınlara yapılan atıf sayısı dramatik bir şekilde düşmektedir. Temel bilimler ve mühendislik bilimlerinde yapılan yayınlar giderek azalmakta, sağlık bilimlerindeki artış artmaktadır. Regresyon analizi ile yapılan bazı değerlendirmelerde uluslararası yayınlardaki sayısal artışın doğrudan yeni kurulan üniversitelerdeki öğretim üyesi sayısı artışına bağlı olduğu yönünde görüşler vardır. Milyon kişi başına yapılan yayın sayısı değerlendirildiğinde ülkemiz dünya kırkbirincisidir. İmalat sektörü ihracatında ileri teknoloji oranı, uluslararası bilimsel yayın sıralamasında önünde yer aldığımız İrlanda'da 548 iken, Türkiye'de 5,2 olarak belirlenmiştir.

Üniversitelerdeki durum ise genel anlamda fazla iç açıcı değildir. Rektör Sayın Kadri Yamaç'ın 2005'teki ifadesiyle "*Gazi Üniversitesi'nde tek yazarlı bir yabancı makale sahibi 40 puan alırken, uluslararası alanda patent almış bir kişiye 30 puan, yurtiçi patent alırsa 15 puan layık görülmektedir. Bunun anlamı maalesef şudur: 'Yayın yap ve yüksel, makalenin bir işe yaraması önemli değil...' Türkiye böyle bir bilim politikası ile sadece yükseltme için yapılan yabancı yayın çöplüğüne dönmektedir*".

Olaya ulusal bilimsel yayıncılık açısından bakıldığında, Türkiye'de ulusal süreli dergilerde hakem değerlendirmesinden başlayan çeşitli sorunlar bu dergilere güveni sarsmaktadır. Güven sarsıcı bu durumlar, üniversitelerin ulusal yayınlara daha az önem vermesine yol açmaktadır. Atama ve yükseltme ölçütlerinde ulusal dergilere bakış açısından üniversiteler genel olarak kendi içlerine kapalı ve ulusal dil sorununu görmezden gelen bir tutum almaktadırlar. Ülkemizde yabancı dilde yüksek öğretimin nitelik göstergesi olarak algılandığı tuhaf bir durum vardır. Az sayıdaki sömürgeci de dahil olduğu sınırlı sayıda devlet dışında hiçbir ülkede olmayan bu uygulama, ister istemez atama ve yükseltme ölçütlerinde de yabancı yayınlara bir saygı duygusu yaratmıştır.

Ülkemizde sağlık bilimlerinde uluslararası alanda yapılan araştırmaların yayımlandığı süreli yayınlara kolaylıkla ulaşılabilmesine karşın, son on yıla kadar ulusal düzeyde yapılan yayınlara ulaşmak oldukça güçtü. Aralık 1994'te TÜBİTAK Sağlık Bilimleri Araştırma Grubu bünyesinde, Sağlık Bilimleri ala-

nında ulusal bir dizinleme sistemini ülkemize kazandırmak, yurtiçi yayın kalitesini yükseltmek, dergilerimizin uluslararası düzeyde kabul görmesini sağlamak ve belirlenen ölçütlere göre dergileri sınıflamak için "Türk Tıp Dizini"nin oluşturulması amacıyla "Türk Tıp Dizini Oluşturma Kurulu" çalışmalarına başladı. Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) ile birlikte yürüttüğü çalışmalar sonucu 1993, 1994, 1995, 1996 ve 1997 konu ve yazar dizinleri yayınlandı. 1998 yılından başlayarak ULAKBİM ağ sayfalarında internet ortamında da araştırmacıların kullanımına sunuldu. 2001 yılından başlayarak makalelerin önemli bölümünün özet ve tam metinlerine ulaşmak mümkün olmaktadır. Türk Tıp Dizini'ni Oluşturma Kurulu'nun çalışmaları 30 Mart 2001 tarihinden itibaren ULAKBİM bünyesinde devam etmiştir.

Gerçekten de, Sayın Sander'in vurguladığı gibi "anadili ile yazanlar 'yabancı yayın alışkanlığı olmayan, bilimsel düzeyi yetersiz, aceleci, tembel ve kapasitesiz kişiler' olarak tanımlanıyor, ulusal bilim dergileri dünyaya açılmanın önündeki engeller olarak görülüp dilinin ve hakemlerinin yabancı olması gerektiği önerilebiliyorsa, ulusal bilim dergilerindeki sözcüklerin yaklaşık yarısı yabancı kökenli ise ve bu dergilere gönderilen yazılar 'anadili Türkçe olan biri tarafından gözden geçirilmelidir' denilebilecek kadar özensiz bir dille yazılıyorsa, akademik yükseltmelerde anadil ile yazılan yazılar yok sayılıp yurtdışı merkezlere bir süreliğine gözlemci olarak gidenlerin o merkezin birikimi ile ilgili bir çalışmada adının olmasının kişiye yüksek bir puan getirmesi olağan karşılanıyorsa, ulusal kongre ve toplantılarda İngilizce sunumlar olağan karşıla-

nıp birkaç yabancı konuk var diye açılış konuşmaları İngilizce yapılıyorsa, 'nasılsa bilgi üretmiyoruz, bari yabancı dille üretilen kaliteli bilgiye ulaşalım' diyebilecek kadar gelecekte ümit kesmiş bilim insanları varsa, neredeyse anaokulundan üniversiteyi bitirene dek yabancı dille eğitim yapılması olağan karşılanıyorsa ve yabancı politikacıların alfabe harf eklenmesi önerisine kimse ses çıkarmıyorsa o ülkede tartışılıp düzeltilmesi gereken çok şey var, demektir."

2006 Türkiye'sinde bu konuda gelinen yer, 1933 Üniversite Reformu içeriğinden aşağıdaki ifadeler göz önüne alındığında daha iyi takdir edilecektir. "Öğretim elemanları, öğrencilere Türkçe malzeme sağlamak zorundadır... Öğretim elemanları Türkçe kitaplar, makaleler yazmalıdırlar... Yabancı öğretim elemanları, Türkiye'de görevlerini sürdüreceklerse, üç yıl içinde Türkçe öğrenmelidirler."

Türkiye'de daha Türkçe bir akademik dünya dileğiyle...

Kaynakça

1. Bıçak U, Yakıncı C, Aslan M: İngilizcenin etkisiyle tıp dilinde yapılan hatalar
2. Sander S: Sağlık bilimleri süreli yayınlarında dil sorunu
3. Yağmurlu A, Baskan S: Akademik yükseltme ve atamalarda ulusal süreli yayınlarımız
4. Yamaç K: Atamalar ve akademik yükseltmelerde Türkçe yayınlar
5. Yılmaz O: Kan kaybeden sağlık bilimleri ulusal süreli yayıncılığımız ve Türk Tıp Dizini

SENDROM AKADEMİK DÜŞÜNCE PLATFORMU

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Süheyla Ünal
sunal@inonu.edu.tr

Prof. Dr. Cengiz Yakıncı
cengizyakinci@hotmail.com

Doç. Dr. Çağatay Önal
conal_tr@yahoo.com